

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΙΔΡΥΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ Π.Ε. ΜΕ ΤΙΤΛΟ: «ΤΑ ΠΕΤΡΟΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

Εισηγητής Γκράσος Γεώργιος, μέλος Π.Ο. του Κ.Π.Ε. Μακρινίτσας

Έχοντας υπόψη την Υ.Α. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. με αρ. Πρωτ. 127856-Γ7-29-11-2006 περί Θεματικών Δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και την υπόλοιπη σχετική νομοθεσία, η Παιδαγωγική Ομάδα του ΚΠΕ Μακρινίτσας προτείνει ομόφωνα την ίδρυση και λειτουργία ενός Εθνικού Θεματικού Δικτύου Π.Ε. με τίτλο: «*Τα πετρογέφυρα της Ελλάδας*».

Η Π. Ο. του ΚΠΕ Μακρινίτσας έχει ήδη υλοποιήσει ένα εισαγωγικό - θεματικό σεμινάριο με τίτλο «*Τα πετρογέφυρα της Ελλάδας*» από την 28^η Νοεμβρίου έως την 1^η Δεκεμβρίου 2008, στο οποίο παρουσιάστηκαν 25 ενδιαφέρουσες εισηγήσεις και συμμετείχαν εκπρόσωποι από 17 ΚΠΕ, από 11 Δ/νσεις Α/θμιας και 11 Δ/νσεις Β/θμιας Εκπ/σης απ' όλη τη χώρα.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου αυτού, συζητήθηκαν όλα τα σχετικά θέματα που αφορούν στην ίδρυση και λειτουργία του ομώνυμου Εθνικού Θεματικού Δικτύου Π.Ε., π.χ. οι σκοποί και οι στόχοι του δικτύου, η θεματολογία και η οργάνωσή του, η συγκρότηση της συντονιστικής και της παιδαγωγικής επιτροπής, η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού κ.ά. και ελήφθησαν όλες οι απαραίτητες αποφάσεις.

Τη Δευτέρα 1 Δεκεμβρίου 2008, η ολομέλεια των συμμετεχόντων αποφάσισε τα εξής:

1. Η Π.Ο. του ΚΠΕ Μακρινίτσας και οι συμμετέχοντες στο προαναφερθέν σεμινάριο θεωρούν ότι η ίδρυση του συγκεκριμένου Δικτύου κρίνεται απαραίτητη για τους παρακάτω λόγους:

Α. Στην 1^η παράγραφο, του 24^{ου} άρθρου του Συντάγματος των Ελλήνων, ορίζεται και τονίζεται ότι «*Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας*» και στην 6^η παράγραφο συμπληρώνεται ότι «*τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος*».

Β. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο Νόμος 1650/1986 (ΦΕΚ 160/τ.Α') περί προστασίας του περιβάλλοντος, ο οποίος στην 1^η παράγραφο του 2^{ου} άρθρου, ορίζει ότι «*περιβάλλον είναι το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες*».

Δυστυχώς, όμως, στην 4^η παράγραφο του 19^{ου} άρθρου, τα πέτρινα τοξωτά γεφύρια παραλείπονται: «*Ως προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική ή πολιτιστική αξία ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους, όπως αλύγλια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράχτες και αναβαθμίδες, προστατευτικές φυτείες, κρήνες*».

Γ. Σε συνέχεια της παραπάνω νομοθεσίας έρχεται ο Νόμος 3028/2002 (ΦΕΚ 153/τ.Α') περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ο οποίος στην 1^η παράγραφο του 1^{ου} άρθρου ορίζει ότι «*στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους*

αρχαιοτάτους χρόνους μέχρι σήμερα» αλλά δυστυχώς στο άρθρο 2 διακρίνει τα ακίνητα μνημεία σε αρχαία (προγενέστερα του 1830) και νεότερα (μεταγενέστερα του 1830). Ο ατυχής αυτός διαχωρισμός οδηγεί στην παρακάτω άνιση μεταχείριση των μνημείων που περιγράφεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 6: *«Τα αρχαία ακίνητα μνημεία προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης. Τα νεότερα ακίνητα μνημεία χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».*

Δ. Αντίθετα με την «επιλεκτική» Ελληνική Νομοθεσία, η Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης (που υπογράφηκε από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Νόμο 2039/1992 (ΦΕΚ 61/τ.Α'), είναι πολύ πιο περιεκτική και ορίζει ως αρχιτεκτονική κληρονομιά:

- α. τα μνημεία, δηλαδή, κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού, ή τεχνικού της ενδιαφέροντος,**
- β. τα αρχιτεκτονικά σύνολα**
- γ. τους τόπους**

Ε. Ερμηνεύοντας τα παραπάνω, παρατηρούμε αφενός ότι το πολιτιστικό (=ανθρωπογενές) περιβάλλον πρέπει να αντιμετωπίζεται ισότιμα με το φυσικό και αφετέρου ότι είναι αναφαίρετο δικαίωμα του κάθε εκπαιδευτικού και μαθητή να προβεί σε νομότυπες πράξεις προστασίας *«των μνημείων, των παραδοσιακών περιοχών και των παραδοσιακών στοιχείων»* μιας περιοχής, όπως αυτές που ορίζονται από τη σχετική νομοθεσία.

Όμως, τα περισσότερα πέτρινα τοξωτά γεφύρια της χώρας μας λογίζονται ως Νεότερα Μνημεία και όχι ως Αρχαία Μνημεία και για αυτό το λόγο, όχι μόνο λανθάνουν της δέουσας προσοχής από τους πολίτες αλλά και από τις αρμόδιες υπηρεσίες γενικότερα.

ΣΤ. Τα περισσότερα από τα μέχρι σήμερα λειτουργούντα Εθνικά Θεματικά Δίκτυα Π.Ε. εστιάζουν την προσοχή τους -και καλώς κάνουν- στη διατήρηση και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ελάχιστα είναι αυτά που ασχολούνται αμιγώς με το ανθρωπογενές περιβάλλον, πόσο μάλλον με ένα μόνο και ελάχιστα μελετημένο στοιχείο αυτού, όπως είναι τα πέτρινα τοξωτά γεφύρια της χώρας μας.

Ζ. Τα περισσότερα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος υπάγονται σε κάποιο ιδιοκτησιακό καθεστώς, δηλαδή, οι εκκλησίες, οι οικίες, οι πύργοι, οι νερόμυλοι, οι ανεμόμυλοι, οι πεζούλες, κτλ ανήκουν σε κάποιον εκκλησιαστικό φορέα, ιδιώτη, σύλλογο, δήμο ή κοινότητα. Ο ιδιοκτήτης αυτός, λοιπόν, είναι υπεύθυνος και υπόλογος για την προστασία του εκάστοτε αρχιτεκτονικού στοιχείου.

Όμως, τα πέτρινα τοξωτά γεφύρια, τα μονοπάτια, οι κρήνες στερούνται ιδιοκτήτη, ανήκουν σ' όλους εμάς που τα χρησιμοποιούμε και σε κανέναν ταυτόχρονα.

Επομένως, η ευφυέστατη ρήση: *«Σήμερα εμού, αύριο εσού και ουδέποτε τινός»* δεν προσδιορίζει μόνο το «ιδιοκτησιακό καθεστώς» για το φυσικό περιβάλλον που θα κληροδοτήσουμε στις επόμενες γενιές αλλά και για τα πέτρινα τοξωτά γεφύρια της χώρας μας.

Η. Αντίθετα με ότι συμβαίνει σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, (όπως στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη με το γεφύρι του Μόσταρ, τη Γαλλία με την υδατογέφυρα του Γκαρ, και την Ισπανία με την υδατογέφυρα της Σεγκόβια) η Ελλάδα έχει κυρώσει πολύ λίγα μνημεία (μόλις 17) στον Κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς που

διατηρεί η UNESCO και δυστυχώς κανένα από αυτά δεν είναι Νεότερο Μνημείο, πόσο μάλλον δε πετρογέφυρο.

2α. Ως γενικός τίτλος του Δικτύου προτείνεται ο εξής: «*Τα πετρογέφυρα της Ελλάδας*» και ως υπότιτλος: «*Ένα μοναδικό στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς μας που χάνεται μέρα με τη μέρα*».

2β. Ακολουθώντας πιστά τις αρχές της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Εκπαίδευση, ως θεματικές ενότητες για μελέτη από τις περιβαλλοντικές ομάδες προτείνονται οι εξής:

1^η ενότητα μελέτης: Τα πετρογέφυρα και το περιβάλλον:

- α. Ιστορική αναδρομή στην γεφυροποιία,
- β. Γεφύρια από ξύλο, πέτρα και σχοινί,
- γ. Ταξινόμηση των πετρογέφυρων ανάλογα με τον αριθμό των τόξων, τη χρήση, το υψόμετρο της θέσης τους, τη θέση ως προς τους οικισμούς, κ.ά.,
- δ. Τα στάδια κατασκευής ενός πετρογέφυρου,
- ε. Ονοματοδοσία και παρακείμενα κτίσματα,
- στ. Γεωγραφική κατανομή ανά περιφέρεια, νομό, δήμο ή ποταμό,
- ζ. Ο εντοπισμός τους και οι παγκόσμιες γεωγραφικές συντεταγμένες τους,
- η. Η ένταξη τους στο εκτεταμένο δίκτυο τοπικών ή υπερτοπικών ημιονικών δρόμων της εποχής,
- θ. Η εμφάνιση των φαινομένων της λειψυδρίας, της πλημμύρας, των σεισμών και των κατολισθήσεων,

2^η ενότητα μελέτης: Τα πετρογέφυρα και η κοινωνία:

- α. Ο χορηγός και η κοινωνική καταξίωση,
- β. Ο χτίστης-μάστορας και η κοινωνική προσφορά,
- γ. Η συντεχνιακή οργάνωση των μαστόρων,
- δ. Οι ειδικότητες και τα εργαλεία των μαστόρων,
- ε. Η καταγωγή και η μετανάστευση των μαστόρων,
- στ. Η μυστική συνθηματική γλώσσα των μαστόρων (=τα κουδαρίτικα),
- ζ. Η λαϊκή και η ακαδημαϊκή αρχιτεκτονική ορολογία,
- η. Έθιμα, θρύλοι, τραγούδια, ποίηση, θεατρικά έργα κ.ά. για τα πετρογέφυρα,
- θ. Ο χρήστης και η κοινωνική ανάγκη της επικοινωνίας,
- ι. Ο πλανόδιος έμπορος, ο αγωγιάτης, ο κλέφτης, ο φύλακας, ο μυλωνάς, ο νομάδας κτηνοτρόφος και άλλοι που σχετίζονταν με τα πετρογέφυρα,

3^η ενότητα μελέτης: Τα πετρογέφυρα και η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη:

- α. Το χτίσιμο των πετρογέφυρων και η ανάπτυξη του εμπορίου, βοηθούσε στην αντιμετώπιση της κοινωνικής απομόνωσης και στην **εξάλειψη της φτώχειας**,
- β. Η διέλευση των ποταμών με άλλους τρόπους, η διέλευση των πετρογέφυρων και το **αίσθημα ασφάλειας** των διερχομένων πεζών,
- γ. Η καταστροφή των πετρογέφυρων σε περιόδους **πολεμικών συγκρούσεων**, αλλά και σε ειρηνικές περιόδους από την αμέλεια των αρμοδίων υπηρεσιών, την καταβύθισή τους σε τεχνητές λίμνες, ή την κατασκευή νέων οδικών αξόνων,
- δ. **Ο ρόλος του πολίτη και η υπευθυνότητά του σε τοπικό και παγκόσμιο πλαίσιο** στην προσπάθεια της προστασίας και της ανάδειξης των πετρογέφυρων σε μνημεία της Εθνικής ή Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς,
- ε. Η κατασκευή πέτρινων υδατογεφυρών και η **διασφάλιση της υγείας** αλλά και η ορθολογική **διαχείριση ενός σημαντικού φυσικού πόρου**: του νερού,

στ. Τα πετρογέφυρα στο παρελθόν βοηθούσαν στην **αγροτική ανάπτυξη** αλλά στο παρόν και προφανώς στο μέλλον θα βοηθούν μόνο **στην τουριστική ανάπτυξη**,
ζ. Η μελέτη της ζωής των χορηγών και της ιεραρχικής λειτουργίας του μπουλουκιού των μαστόρων οδηγεί στην κατανόηση της **ισότητας των λαών και των φύλων** και στην προστασία των **ανθρωπίνων δικαιωμάτων**,
η. Η ανακήρυξη των πετρογέφυρων ως Διατηρητέα Μνημεία συμβαδίζει απόλυτα με την ατομική ή πρωτοβουλία για την **προστασία του περιβάλλοντος**,
θ. Η κατασκευή διαφορετικών πετρογέφυρων από τον ίδιο λαό δηλώνει έντονη **ποικιλότητα των τοπίων**, ενώ η κατασκευή διαφορετικών πετρογέφυρων από διαφορετικούς λαούς δηλώνει έντονη **πολιτιστική ποικιλότητα**, αφού δεν υπάρχει κανένα πετρογέφυρο που να είναι ίδιο με κανένα άλλο σ' όλο τον κόσμο,
ι. **Η ευθύνη των επιχειρήσεων** που αναλαμβάνουν έργα συντήρησης, επισκευής ή ανακατασκευής των πετρογέφυρων καθώς και έργα διαμόρφωσης ή αποκατάστασης του περιβάλλοντος χώρου.

3α. Ο κυριότερος σκοπός του Δικτύου είναι: ο εντοπισμός, η καταγραφή, η μελέτη, η προστασία, και η ανάδειξη όλων των ειδών των πετρογέφυρων, δηλαδή, των πέτρινων τοξωτών πεζογεφυρών, υδατογεφυρών, τρενογεφυρών και οδογεφυρών) καθώς και η δημιουργία αρχικά ενός τοπικού αρχείου (από κάθε ΚΠΕ) και στη συνέχεια ενός εθνικού αρχείου πετρογέφυρων.

3β. Οι στόχοι του Δικτύου είναι:

- η απόκτηση γνώσεων σχετικών με τα πετρογέφυρα,
- η ανάπτυξη δεξιοτήτων προσανατολισμού και ανάγνωσης του φυσικού τοπίου που θα βοηθήσουν στον εντοπισμό των πετρογέφυρων,
- η αναζήτηση πληροφοριών σε βιβλιοθήκες και στο Διαδίκτυο,
- η καλλιέργεια της επικοινωνίας με μαθητές και ερευνητές που έχουν τα ίδια επιστημονικά ενδιαφέροντα,
- η δημιουργία κριτικού τρόπου σκέψης και η ανάπτυξη επιχειρηματολογίας υπέρ της προστασίας των πετρογέφυρων,
- η ανάληψη πρωτοβουλιών και η αντιμετώπιση προβλημάτων, όπως η προστασία και η ανάδειξη των πετρογέφυρων

4α. Το αντικείμενο του Δικτύου είναι η συμπλήρωση μιας Εθνικής Βάσης Δεδομένων που θα περιλαμβάνει όσον το δυνατόν περισσότερα πετρογέφυρα και θα περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για αυτά. Για το σκοπό αυτό έχει συνταχθεί ένα Φύλλο Καταγραφής Πετρογέφυρων, το οποίο θα διανεμηθεί σε κάθε περιβαλλοντική ομάδα.

4β. Το συγκεκριμένο θέμα μελέτης προσφέρεται ιδιαίτερα για διεπιστημονική και διαθεματική μελέτη ενώ βασίζεται στη βιωματική προσέγγιση των πετρογέφυρων από την περιβαλλοντική ομάδα.

Η περιβαλλοντική ομάδα είναι ελεύθερη να επιλέξει τη Θεματική Ενότητα που ταιριάζει με τα ενδιαφέροντα της αλλά και με τα κατά τόπους σημαντικά περιβαλλοντικά ζητήματα, π.χ. κάποιο σχολείο του Νομού Τρικάλων μπορεί να μελετήσει την καταβύθιση του πετρογέφυρου της Μεσοχώρας στην υπό κατασκευή τεχνητή λίμνη του Αχελώου και να αναπτύξει πρωτοβουλίες υπέρ ή κατά της υλοποίησης του έργου.

ΠΕ.